

Bulletin of Science and Education

**ВІСНИК НАУКИ ТА
ОСВІТИ**
ISSN 2786-6165 (online)

Nº 2(44) 2026

Видавнича група «Наукові перспективи»
Християнська академія педагогічних наук України

«Вісник науки та освіти»

№ 2(44) 2026

Київ – 2026

Publishing Group «Scientific Perspectives»
Christian Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine

"Bulletin of Science and Education"

№ 2(44) 2026

Kyiv – 2026

ISSN 2786-6165 Online

УДК 001.32:1 /3/(477)(02)

Ідентифікатор медіа R40-05847

DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2026-2\(44\)](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2026-2(44))

«Вісник науки та освіти»: журнал. 2026. № 2(44) 2026. С. 3860

Рекомендовано до видавництва Всеукраїнською Асамблеєю докторів наук з державного управління
(Рішення від 02.03.2026, № 1/3-26)

**Згідно наказу Міністерства освіти і науки України 10.10.2022
№ 894 журналу присвоєні категорії "Б" із історії та
археології (спеціальність - 032 Історія та археологія) та
педагогіки (спеціальність - 011 Освітні, педагогічні науки)**

**Згідно наказу Міністерства освіти і науки України від
23.12.2022 № 1166 журналу присвоєна категорія Б з філології
(спеціальність - 035 філологія)**

Журнал видається за підтримки Інституту філософії та соціології Національної академії наук Азербайджану, Всеукраїнської асоціації педагогів і психологів з духовно-морального виховання та Всеукраїнської асамблеї докторів наук з державного управління

Журнал публікує наукові розвідки з теоретичних та прикладних аспектів гуманітарних наук та мистецтва

Цільова аудиторія: вчені, лінгвісти, літературознавці, перекладачі, мистецтвознавці, культурознавці, педагоги, соціологи, історики, археологи, а, також, інші фахівці з різних сфер життєдіяльності суспільства, де знаходиться застосування тематика наукового журналу

Журнал включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus (IC), Research Bible, міжнародної пошукової системи Google Scholar

Головний редактор: Котельницький Назар Анатолійович – член-кореспондент Української Академії Наук, кандидат історичних наук, доцент кафедри мовної підготовки та міжкультурних комунікацій, ЗВО Університет трансформації майбутнього (м. Чернігів, Україна)

Редакційна колегія:

- ✓ **Азарова Лариса Євстахіївна** - докт.філол.наук, професор, завідувач кафедри мовознавства Вінницького національного технічного університету (Україна)
- ✓ **Берест Ігор Романович** - доктор історичних наук, професор кафедри медійних технологій, інформаційної та книжкової справи, Національного університету «Львівська політехніка» (Україна)
- ✓ **Беррі, Стівен** доктор історичних наук, професор, професор епохи Громадянської війни Коледжу мистецтв і наук Франкліна Університету Джорджії (США)
- ✓ **Вуколова Катерина Володимирівна** – кандидат філологічних наук, доцент кафедри романо-германської філології та перекладу Білоцерківського національного аграрного університету (Біла Церква, Україна), доцент Дніпровського відділення центру наукових досліджень та викладання іноземних мов Національної академії наук України, Дніпро, Україна (Україна)
- ✓ **Гурко Олена Василівна** - доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри англійської мови для нефілологічних спеціальностей Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара, (Дніпро, Україна)
- ✓ **Заур Алієв** доктор філософії з історії науки, доктор філософії з політичних наук, доцент, доцент Інституту філософії та соціології НАНА, Азербайджан (Азербайджан)
- ✓ **Оскар Чамоса** кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри історії Коледжу мистецтв і наук Франкліна Університету Джорджії, (США)

- ✓ **Островський Олександр Олександрович**, доктор філософії, доцент, доцент кафедри філології, Закарпатський угорський університет ім. Ф.Ракоці II (Україна)
- ✓ **Попа, Іоана** кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри історії Інституту соціальних наук про політику (Франція)
- ✓ **Робак Ігор Юрійович** - доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри суспільних наук Харківського національного медичного університету (Україна)
- ✓ **Рубан Микола Юрійович** - доктор філософії з історії та археології, член правління Луганського обласного об'єднання ВУТ "Просвіта" імені Тараса Шевченка, голова правління громадської організації "Фонд відновлення залізничної спадщини України" (Україна)
- ✓ **Сайд М. Ісмаїл** доктор наук, професор, професор кафедри англійської мови, Коледж природничих наук і гуманітарних наук, Університет принца Саттама бін Абдулазіза, Аль-Хардж (Саудівська Аравія)
- ✓ **Синявська Олена Олександрівна** - кандидат історичних наук, доцент, доцент Одеського національного університету імені І. І. Мечникова (Україна)
- ✓ **Січкаренко Галина Геннадіївна** - доктор історичних наук, доцент, професор кафедри документознавства та інформаційної діяльності Державного університету телекомунікацій (Україна)
- ✓ **Скляр Ірина Олександрівна** - кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української філології, доцент кафедри світової літератури Горлівського інституту іноземних мов ДВНЗ Донбаський Державний педагогічний університет, постдокторант (Україна)
- ✓ **Супрун Володимир Миколайович** – доктор філологічних наук, доцент, професор кафедри журналістики та українознавства Національного університету водного господарства та природокористування (Україна)
- ✓ **Хитровська Юлія Валентинівна** - доктор історичних наук, професор, професор кафедри історії факультету соціології і права Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» (Україна)
- ✓ **Юган Наталія Леонідівна** – доктор філологічних наук, доцент, професор кафедри літературознавства, східної філології і перекладу Луганського національного університету імені Тараса Шевченка, практичний психолог у закладах освіти, член Центру українсько-європейського наукового співробітництва, Української асоціації когнітивної лінгвістики та поетики, Міжнародної федерації арт-терапії та самореалізації особистості (Україна)

Статті розміщені в авторській редакції.
Відповідальність за зміст та орфографію поданих матеріалів несуть автори.

- Ткаченко Л.П.** 2850
ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ ДИСКУРСИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ МЕДІАОСВІТИ
- Федоренко О.І., Червоний П.Д., Колісніченко В.В.** 2861
УПРАВЛІНСЬКА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ТА ЛІДЕРСЬКІ ЯКОСТІ КЕРІВНИКА ПІДРОЗДІЛУ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ
- Федорець О.** 2877
ДІЯЛЬНІСТЬ ШКІЛ СПРИЯННЯ ЗДОРОВ'Ю У ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ
- Федорова О.В.** 2886
ДЕЯКІ ПИТАННЯ ІНТЕГРАТИВНОГО НАВЧАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ З ФІЗИКОЮ В КОНТЕКСТІ ПРОЄКТНО-ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
- Хижняк І.А.** 2900
ІННОВАЦІЙНА ТЕХНОЛОГІЯ НАДОЛУЖЕННЯ ВТРАТ ІЗ ЧИТАННЯ ТА СОЦІАЛЬНО-ЕМОЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ В ЦИФРОВОМУ ПІДРУЧНИКУ EKIDZ
- Цегельник Т.М., Гончар Н.П., Кругленко Л.В.** 2914
ЕТИЧНІ ВИМІРИ ВИКОРИСТАННЯ ГЕНЕРАТИВНОГО ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В НАПИСАННІ КВАЛІФІКАЦІЙНИХ РОБІТ: ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ
- Церковняк-Городецька О., Лаврик І.В., Борисенко Н.М., Гриценко І.В., Сидоренко Н.І.** 2929
ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ САМОІДЕНТИФІКАЦІЇ В ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ПЕДАГОГІЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ ТА ВІЙСЬКОВОГО ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ
- Чередник Л.М., Сироежко О.В., Апшай М.М.** 2947
ДІАГНОСТУВАЛЬНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК ЧИННИК ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

УДК 37:004.8:17

[https://doi.org/10.52058/2786-6165-2026-2\(44\)-2914-2928](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2026-2(44)-2914-2928)

Цегельник Тетяна Миколаївна доктор філософії, доцент, доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, м. Тернопіль, <https://orcid.org/0000-0001-7643-0208>

Гончар Наталія Петрівна кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри дошкільної та спеціальної освіти, психології і фахових методик, Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія, м. Хмельницький, <https://orcid.org/0000-0003-1367-0022>

Кругленко Людмила Володимирівна кандидат педагогічних наук, доцент, завідувачка / доцент кафедри перекладу, ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет», м. Дніпро, <https://orcid.org/0000-0002-0596-6926>

ЕТИЧНІ ВИМІРИ ВИКОРИСТАННЯ ГЕНЕРАТИВНОГО ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В НАПИСАННІ КВАЛІФІКАЦІЙНИХ РОБІТ: ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Анотація. У статті здійснено ґрунтовний теоретико-педагогічний аналіз етичних вимірів використання генеративного штучного інтелекту під час підготовки кваліфікаційних робіт. Актуальність поточного дослідження ґрунтується на стрімкому переході від інструментальної інформатизації до алгоритмічного моделювання наукового наративу, що докорінно змінює традиційне розуміння авторства та інтелектуальної автономії здобувача в освітньому процесі. У праці структуровано етичні виклики за чотирма фундаментальними напрямками: онтологічним, епістемологічним, деонтологічним та аксіологічним.

У межах проведеного онтологічного аналізу авторами дослідження розкрито трансформацію класичного наукового авторства у модель гібридної співтворчості, у якій ключовим фактором постає персональна відповідальність здобувача освіти за алгоритмічно згенерований продукт. Епістемологічний розріз дозволив виявити ризики «епістемічної паразитарності» та обґрунтувати умови збереження когнітивної автономії через розмежування деструктивної заміни мислення та конструктивного розширення інтелектуальних спроможностей. Деонтологічний вимір дослідження

присвячено нормативній невизначеності та обґрунтуванню принципу «радикальної прозорості» як нового етичного імперативу в академічному середовищі. Аксіологічний складник роботи, в свою чергу, фокусується на цінності самотійного дослідницького зусилля як інструменту формування цілісної особистості фахівця, що не може бути замінене технологічною імітацією результату.

На основі проведеного аналізу запропоновано авторські педагогічні стратегії та засади інституційних політик закладів вищої освіти. Запропоновано перехід від оцінювання статичного тексту до аналізу динаміки дослідницької траєкторії автора. Обґрунтовано концепцію «педагогіки співтворчості з ШІ», що базується на принципах диференціації, пропорційності та пріоритетності освітньої мети. Сформульовані висновки спрямовані на збереження академічної доброчесності та модернізацію наукового керівництва в умовах цифрової трансформації освіти.

Ключові слова: генеративний штучний інтелект, академічна доброчесність, кваліфікаційні роботи, педагогіка вищої школи, етика освіти, когнітивна автономія, штучний інтелект у освіті.

Tshehlyuk Tetiana Mykolaivna Doctor of Philosophy, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Special and Inclusive Education, Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, Ternopil, Ukraine <https://orcid.org/0000-0001-7643-0208>

Honchar Nataliia Petrivna Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Preschool and Special Education, Psychology and Professional Methods, Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy, Khmelnytskyi, Ukraine <https://orcid.org/0000-0003-1367-0022>

Kruhlenko Lyudmyla Volodymyrivna Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Head / Associate Professor of the Department of Translation and Interpretation, SHEI “Pryazovskyi State Technical University”, Dnipro, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0002-0596-6926>

ETHICAL DIMENSIONS OF USING GENERATIVE ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN WRITING QUALIFICATION WORKS: PEDAGOGICAL ASPECT

Abstract. The article provides a thorough theoretical and pedagogical analysis of the ethical dimensions of using generative artificial intelligence in the

preparation of qualification works. The relevance of the current research is grounded in the rapid transition from instrumental informatization to the algorithmic modeling of scientific narrative, which fundamentally alters the traditional understanding of authorship and the intellectual autonomy of the learner within the educational process. The study structures ethical challenges across four fundamental dimensions: ontological, epistemological, deontological, and axiological.

Within the ontological analysis, the authors reveal the transformation of classical scientific authorship into a model of hybrid co-creation, where the key factor is the individual responsibility of the student for the algorithmically generated product. The epistemological perspective identifies the risks of “epistemic parasitism” and substantiates the conditions for preserving cognitive autonomy by distinguishing between the destructive substitution of thinking and the constructive augmentation of intellectual capabilities. The deontological dimension of the study addresses normative uncertainty and substantiates the principle of “radical transparency” as a new ethical imperative in the academic environment. The axiological component, in turn, focuses on the value of independent research effort as a tool for forming the professional's holistic personality, which cannot be replaced by a technological imitation of the result.

Based on the analysis, original pedagogical strategies and foundations for institutional policies in higher education institutions are proposed. A transition from evaluating static text to analyzing the dynamics of the author's research trajectory is suggested. The concept of “AI co-creation pedagogy” is substantiated, based on the principles of differentiation, proportionality, and the priority of educational goals. The formulated conclusions aim to preserve academic integrity and modernize scientific supervision in the context of the digital transformation of education.

Keywords: generative artificial intelligence, academic integrity, qualification works, higher education pedagogy, ethics of education, cognitive autonomy, artificial intelligence in education.

Постановка проблеми. Нині цифрова трансформація освіти пройшла шлях від простої інформатизації до впровадження генеративних моделей штучного інтелекту (ШІ) для формування індивідуальних освітніх траєкторій здобувачів. Динаміка розвитку генеративних моделей ШІ зумовила перехід від автоматизації пошуку даних до алгоритмічного продукування цілісних наукових текстів. Якщо раніше цифрові технології виступали лише інструментами доступу до знань, то сьогодні вони стають активними суб'єктами конструювання аргументації та структурування досліджень, що докорінно змінює традиційне розуміння кваліфікаційної

роботи як індикатора інтелектуальної зрілості студента. Відтак постає гостра педагогічна суперечність між технологічною можливістю делегування складних когнітивних операцій алгоритму та стратегічною метою освіти – формування автономного критичного мислення та професійної ідентичності майбутнього фахівця через напружену самотійну працю.

Поява генеративного ШІ зумовила порушення сталої рівноваги між процесом пізнання та його фінальним результатом. Це спричинило низку етичних ризиків: від розмивання меж авторства та труднощів верифікації самотійності дослідження до появи масивів формально оригінальних, проте змістовно дефіцитних текстів. Додатково ситуація ще поглиблюється інституційною невизначеністю. Реакції на виклики, спричинені розповсюдженням ШІ академічної спільноти коливаються від радикальних заборон до безконтрольного прийняття інновацій, що без належної концептуалізації ставить під загрозу фундаментальні засади академічної доброчесності. Отже, ключова проблема полягає у відсутності чіткого статусу нейромереж, які здатні виступати як у якості допоміжних засобів підсилення когнітивних здібностей, так і деструктивними замінниками автентичного дослідницького процесу.

У межах цієї статті здійснено аналіз обґрунтованої моделі етичної регуляції використання ШІ, яка б визначала межі відповідальності суб'єктів освітнього процесу та критерії академічної автономії в умовах сьогодення. Шляхом концептуального аналізу етичних вимірів та виокремлення педагогічних ризиків у роботі запропонована структура регульованого застосування генеративних систем, що базується на принципах прозорості, обов'язкового декларування алгоритмічного втручання та збереження пріоритету людського інтелекту. У статті буде йти мова про захист історично сформованої університетської традиції – виховання людини, що мислить і бере на себе відповідальність за етичні параметри використання технологій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема етичних вимірів використання генеративного ШІ в освіті набула широкого наукового осмислення в працях з філософії технологій, педагогіки вищої школи та академічної етики. У статті L. Floridi [1] ШІ виступає в ролі «агенції без інтелекту», яка вимагає переосмислення концепції агентності та відповідальності в умовах гібридної взаємодії людини та алгоритму. У дослідженні E. Al-Chaer [2] запропоновані стратегічні підходи до інтеграції технологій ШІ в освітній процес з дотриманням етичних норм та академічної доброчесності.

Праця В. Memarian та Т. Doleck [3] присвячена систематичному огляду досліджень щодо справедливості, підзвітності, прозорості та етики

(FATE) III у вищій освіті. Авторами виділено ключові виміри етичного регулювання доброчесного використання III. В українській науковій традиції питання академічної доброчесності досліджували О. Стасюк, О. Хомік, Т. Ліщук-Торчинська та Л. Тарасюк [4], які обґрунтували необхідність формування академічної доброчесності як професійної компетентності здобувачів освіти. У статті Н. Антонюк та Н. Пушкар [5] аналізуються причини порушення академічної доброчесності у вітчизняному освітньому просторі та пропонуються шляхи її формування.

У роботі А. Verhoef та ін. [6] розглянуто шляхи підвищення академічної доброчесності у Північно-Західному університеті ПАР. Дослідниками виділено інституційні механізми забезпечення етичних норм. Міжнародні дослідження останніх років свідчать про еволюцію дискурсу від констатації фактів використання генеративного III до пошуку конструктивних рішень. У статті D. Cotton, P. Cotton та J. Shipway [7] досліджуються загрози академічній доброчесності в епоху ChatGPT, пропонуються стратегії виявлення та запобігання шахрайству. У дослідженні D. Baidoo-Anu та L. Ansah [8] аналізуються потенційні переваги генеративного III для підвищення якості навчання, обґрунтовується необхідність збалансованого підходу.

Праця М. Ajevski та співавторів [9] присвячена перспективам застосування ChatGPT у юридичній освіті, виділено етичні та методологічні виклики. У статті B. Lund, T. Wang, N. Mannuru та інших [10] аналізуються етичні аспекти використання великих мовних моделей у науковій комунікації, зокрема проблеми авторства та оригінальності наукових публікацій.

Незважаючи на значний обсяг наукових публікацій, комплексного теоретичного осмислення етичних вимірів генеративного штучного інтелекту з позицій педагогічної теорії та практики недостатньо. Переважна більшість досліджень носить описовий або нормативний характер, тоді як потрібна концептуальна модель, що інтегрує онтологічні, епістемологічні, деонтологічні та аксіологічні аспекти проблеми.

Метою статті є теоретичне осмислення етичних вимірів інтеграції генеративного штучного інтелекту в процес підготовки кваліфікаційних робіт та обґрунтування педагогічних стратегій формування відповідального ставлення здобувачів освіти до цих технологій.

Завдання:

1. Розробити концептуальну модель етичних вимірів використання генеративного штучного інтелекту у написанні кваліфікаційних робіт.
2. Визначити педагогічні стратегії етичної інтеграції генеративного штучного інтелекту в освітній процес.

3. Обґрунтувати принципи інституційних політик використання генеративного штучного інтелекту у вищій школі.

Виклад основного матеріалу. Традиційна концепція авторства в академічній практиці базується на постулаті про суверенність суб'єкта пізнання [6]. Протягом десятиліть випускна кваліфікаційна робота розглядалася з точки зору матеріалізованого результату індивідуальної когнітивної діяльності здобувача освіти. У цьому дискурсі текст виступає прямим відображенням його власної «інтелектуальної траєкторії». У межах цієї парадигми авторство було нерозривно пов'язане з автентичністю мислення, а оригінальність визначалася як відсутність неправомірних запозичень із праць інших авторів. Проте поява публічно доступних моделей генеративного штучного інтелекту (ГШІ) радикально дестабілізує сталі норми, вводячи в процес академічного письма феномен «алгоритмічного посередництва» [11, с. 127].

Нині можна спостерігати якісну дестабілізацію поняття оригінальності. Використання ГШІ породжує тексти, які є формально унікальними за показниками систем антиплагіату, проте фактично позбавлені авторської суб'єктивності. Таким чином, на нашу думку, створюється онтологічна пастка: текст існує як науковий продукт, але за ним не стоїть досвід проживання ідеї суб'єктом. Алгоритм не «пише» тексти в людському розумінні, він лише статистично передбачає послідовність лексем, імітуючи науковий стиль. У результаті оригінальність стає виключно технічним параметром (відсутністю збігів у базах даних). Він ніяким чином не набуває характеристик новизни та самостійності наукового пошуку. Відтак, виникає розмивання меж між людським і машинним внеском ставить під сумнів статус студента як єдиного джерела ідей, перетворюючи його на «модератора» контенту [2]. Візуалізація структурних компонентів процесу створення наукового тексту в умовах алгоритмічного посередництва дозволяє чітко розмежувати зони відповідальності суб'єктів співтворчості (рис. 1).

Рис. 1. Модель гібридного авторства (Human-AI Co-authorship)

Рис. 1 показує ієрархію функцій, де зовнішній контур (технічна обробка та структурування) може бути делегований генеративним моделям, тоді як смислове ядро – цілепокладання, верифікація та етична відповідальність – залишається виключною прерогативою здобувача. Цей розподіл дозволяє зберегти статус студента як автора, визначаючи роль ШІ як «когнітивного асистента», що виконує сервісну функцію без зазіхання на інтелектуальну суб'єктність особистості.

У відповідь на виклики цифрового середовища в педагогічній науці була сформована концепція гібридної моделі авторства (human-AI co-authorship) [12]. У цій системі взаємодії процес створення кваліфікаційної роботи трансформується у складну співпрацю між людським інтелектом та алгоритмічними системами. ГШІ тут може виступати в різних ролях: від технічного асистента, що стилістично корегує текст, до концептуального партнера, який пропонує варіанти структури чи синтезує великі масиви даних. Проте для дотримання норм академічної доброчесності необхідно окреслити чіткі межі етичного використання ГШІ в освітньому процесі. Ми вважаємо, якщо алгоритм бере на себе функцію цілепокладання та формулювання висновків, авторство людини нівелюється. А гібридна модель, у свою чергу, вимагає нового визначення суб'єктності, де автор завжди здійснює остаточну верифікацію та несе відповідальність за зміст забезпечуючи цілісність наукового наративу.

Осмислення онтологічного статусу тексту, створеного у співавторстві з алгоритмом ГШІ, неминуче переміщує фокус дослідницької уваги з площини «буття» результату в площину «шляхів його пізнання». Якщо

онтологічний вимір ставить під сумнів саму природу авторства, то епістемологічний розріз дозволяє проаналізувати шляхи трансформації процесу здобуття знань та збереження інтелектуальної автономії в умовах використання ГШІ.

Традиційно написання кваліфікаційної роботи в системі вищої освіти розглядається як фундаментальний епістемологічний акт, який виступає доказом здатності здобувача освіти до самостійного засвоєння знань. Процес написання передбачає проходження через низку складних когнітивних операцій, що охоплюють як критичний аналіз джерельної бази, так і синтез власних висновків. Проте інтеграція ГШІ створює ризик виникнення так званої «епістеміологічної паразитарності», явища, що характеризується тим, що здобувач отримує готовий інтелектуальний продукт, оминаючи етап внутрішньої ментальної переробки інформації. У такому випадку пізнавальна цінність роботи нівелюється, через те, що здобувач постає у якості споживача висновків, а не їх творця.

Центральною проблемою, на нашу думку, залишається збереження когнітивної автономії, тобто здатності суб'єкта діяти на основі власних раціональних переконань та перевірених даних. Так, використання ГШІ часто супроводжується «ефектом довіри до чорної скриньки», коли алгоритмічно згенеровані твердження приймаються без належної епістемічної критики. Для педагогічної науки вкрай важливо розрізняти ситуації, коли нейромережа замінює аналітичну роботу здобувача, і ситуації конструктивного розширення, де ШІ виступає когнітивним протезом – інструментом для подолання «страху білого аркуша» [7].

Критерієм збереження пізнавальної цінності дослідження за умов використання ГШІ, на нашу думку, може виступати принцип «інтелектуальної прозорості». Він передбачає, що здобувач займає активну позицію верифікатора, при якій кожна теза, запропонована ШІ, повинна підлягати сумніву та зіставленню з емпіричними даними чи академічними першоджерелами. Таким чином, кваліфікаційна робота в цифрову епоху має оцінюватися не за фактом відсутності допомоги ШІ, а за рівнем епістемічної відповідальності автора. Необхідно оцінити здатність критично обґрунтувати кожен крок дослідження, доводячи, що когнітивна автономія не була принесена в жертву технологічній зручності [13].

Трансформація епістемологічних засад навчання нині стає дедалі тоншою, неминуче актуалізуючи питання нормативної регуляції цього процесу. Якщо взяти за основу, що когнітивна автономія є внутрішнім орієнтиром дослідника, стає цілком зрозумілим – деонтологічний вимір визначає зовнішні рамки та обов'язки, що формують етичний ландшафт сучасної академічної спільноти. При цьому академічна доброчесність у

цифрову епоху зазнає суттєвої реконцептуалізації, переходячи від простої заборони плагіату до складніших етичних імперативів. Деонтологічний виклик використання ГШІ полягає у стані «нормативної невизначеності». Нині майже всі чинні кодекси честі більшості закладів вищої освіти (ЗВО) створювалися до появи масового ГШІ, а тому не містять чітких приписів щодо використання генеративних нейромереж. У такій ситуації професійний обов'язок як викладача, так і студента полягає не у вичікуванні директив, а в активному формуванні нової етики відповідальності, де прозорість стає засадничим принципом [9].

Аналіз міжнародного досвіду (зокрема рекомендацій UNESCO та стратегій провідних університетів) свідчить про перехід від репресивних моделей до політики «контрольованого залучення» [14]. Деонтологічна норма зміщується з питання «чи використовувався ШІ?» на питання «як саме він був задекларований?». Етичний імператив прозорості вимагає від здобувача надання розгорнутого звіту про використання алгоритмічних інструментів (AI Disclosure Statement), що включає опис промптів, логіку редагування згенерованого тексту та верифікацію наданих ШІ джерел. Це перетворює приховане використання інструменту на легітимний складник наукового методу, що підлягає публічному обговоренню.

На нашу думку, педагогічна деонтологія вимагає від наукового керівника відмови від ролі виключно «контролера оригінальності» на користь ролі ментора, який допомагає студенту вибудувати етичну дистанцію з технологією. Взаємні обов'язки суб'єктів освітнього процесу тепер охоплюють: зі сторони студента – повну відповідальність за достовірність результатів; зі сторони викладача – створення умов, за яких використання ШІ не підміняє собою інтелектуальний розвиток. Таким чином, деонтологічна стратегія впровадження ГШІ у кваліфікаційні роботи ґрунтується на принципі пропорційності, тобто обсяг технічної допомоги алгоритму не повинен перевищувати критичного рівня, за яким втрачається особистісний внесок автора. Встановлення чітких меж через локальні нормативні акти та етичні декларації є необхідною умовою збереження довіри до результатів наукової діяльності в умовах стрімкої технологізації.

Слід констатувати, що нормативна деонтологія, фіксуючи правила зовнішньої взаємодії, неминуче впирається у глибинний пласт ціннісних орієнтирів. Зрештою, відповідь на питання «як використовувати технологію?» визначається тим, «яку мету ми переслідуюмо в освіті?». Це логічно підводить нас до аналізу аксіологічної складової, де технічна ефективність зіставляється з гуманістичними ідеалами навчання.

Центральною аксіологічною суперечністю сучасної освіти в умовах експансії ГШІ стає дихотомія між «результативністю» та «цінністю

зусилля». У межах прагматичного підходу, орієнтованого на швидке отримання продукту, ГШІ виглядає як ідеальний інструмент оптимізації [5]. Проте з точки зору класичної університетської традиції, освіта – це насамперед процес формування цілісної особистості через подолання інтелектуальних труднощів. Виникає ризик поширення «псевдокомпетентності», коли здобувач демонструє високі результати (досконало написані тексти), не володіючи при цьому відповідним рівнем внутрішнього розуміння та досвіду, що стоїть за цими словами.

Еволюція ціннісних, у свою чергу, вимагає все ретельнішого переосмислення поняття «успіх» у дослідницькій діяльності. Якщо раніше цінністю була ерудиція та здатність до компіляції знань, то сьогодні пріоритет зміщується в бік критичної рефлексії, етичної виваженості та здатності до смислотворення у світі, перенасиченому згенерованою інформацією. Використання ГШІ при написанні будь-яких академічних робіт не повинно нівелювати цінність інтелектуальної автономії здобувачів, яка є фундаментом професійної гідності. Освітньою метою у цій системі залишається не «текст без помилок», а «людина, яка вміє думати», де технологія є лише дзеркалом або каталізатором власних думок авторів [8].

При цьому, баланс між інноваційністю та гуманітарними цінностями досягається через усвідомлення того, що ШІ позбавлений ціннісного контексту та моральної відповідальності. Педагогічний аспект проблеми вбачається у вихованні суб'єкта, який сприймає наукову працю як шлях самовдосконалення, а не як формальну перешкоду, яку треба «обійти» за допомогою алгоритму. Можна сказати, що аксіологічна стратегія полягає в інтеграції ГШІ як інструменту, що звільняє людину від рутини для вищих форм творчості та аналітики, зберігаючи при цьому етичну первинність людського досвіду.

На основі викладених теоретичних роздумів (онтологічного, епістемологічного, деонтологічного та аксіологічного), ми переходимо до практичної реалізації отриманих висновків. Розглянемо конкретні механізми, що дозволяють інтегрувати ГШІ у якості керованого інструменту. Для подолання етичних суперечностей пропонується комплексна модель «регульованого партнерства», що базується на трьох ключових стратегіях:

1. *Стратегія прозорості та академічної декларації.* Основою етичного письма вбачається відмова від анонімності алгоритмічного втручання. Педагогічна практика має впровадити обов'язковий «Додаток про використання ШІ» до кожної кваліфікаційної роботи в якому автор чітко диференціює зони впливу (наприклад, використання нейромережі для корекції синтаксису, генерації ідей для структури або перекладу анотації). Цей крок перетворює приховане використання інструменту на легітимну

частину цифрової методології, де відповідальність за кожне твердження залишається за людиною.

2. *Стратегія розвитку критичного мета-мислення.* В умовах доступності ГШІ фокус навчання зміщується з продукування тексту на його критичну оцінку. Педагогічним завданням стає навчання студентів методів «промпт-інжинірингу» як дослідницької навички та верифікації «галюцинацій» ШІ. Критерієм якості роботи стає не лише кінцевий наратив, а й глибина аналізу студентом пропозицій алгоритму, здатність відкинути нерелевантні чи помилкові результати.

3. *Стратегія процесуально-орієнтованого оцінювання.* Для мінімізації ризику «епістемічної паразитарності» необхідно змінити модель контролю. Оцінюванню має підлягати не лише фінальний файл, а й проміжні етапи: чернетки, протоколи взаємодії з ШІ, логи чатів.

Таким чином, для викладача з'явиться можливість спостерігати динаміку розвитку думки здобувача та гарантувати, що когнітивна автономія була збережена на кожному етапі дослідження. Системне бачення реалізації запропонованих стратегій вимагає побудови багаторівневого контуру регулювання, що поєднує інституційні рамки та безпосередню педагогічну взаємодію (рис. 2).

Рис. 2. Педагогічний контур етичного регулювання ГШІ

Запропонована модель ілюструє перехід від лінійного контролю результату до циклічного супроводу дослідницької траєкторії автора. Контур охоплює три рівні: нормативний (інституційна політика), процесуальний (педагогічне менторство) та результативний (формування когнітивної автономії). Таким чином можна довести, що етичне використання ГШІ є результатом не лише індивідуального вибору студента, а й цілеспрямовано створеного освітнього середовища, яке стимулює прозорість та критичну рефлексію.

Якщо педагогічні стратегії фокусуються на взаємодії «викладач-студент», то інституційні політики визначають загальноуніверситетський ландшафт і правила гри в умовах цифрової невизначеності. Ефективна етична регуляція використання ГШІ на рівні закладу вищої освіти не може обмежуватися лише формальними заборонами, які легко обходяться технологічно. Натомість інституційна політика має базуватися на фундаментальних принципах, що забезпечують баланс між академічною якістю та інноваційним розвитком:

1. *Принцип диференційованого допуску (шкала легітимності)*. ЗВО мають розробити чітку класифікацію видів використання ШІ, розділивши їх на: *дозволені* (пошук джерел, виправлення граматичних помилок, структурування ідей); *умовно-дозволені* (генерація прикладів чи фрагментів коду з обов'язковим аналізом); та *заборонені* (повна генерація розділів, формулювання авторських висновків). Це усуває стан «сірої зони», у якій студент і викладач по-різному трактують поняття доброчесності.

2. *Принцип обов'язкового декларування (AI Disclosure Policy)*. На рівні внутрішніх положень про академічну доброчесність має бути закріплена вимога щодо відкритого опису методів використання ШІ у кваліфікаційній роботі. Це може бути реалізовано через окремий розділ у пояснювальній записці, де автор вказує: яка модель використовувалася, для яких завдань і яким чином результати були верифіковані.

3. *Принцип адаптивності оцінювання*. Інституції повинні стимулювати перехід від перевірки фінального тексту до перевірки дослідницької траєкторії. Це передбачає впровадження обов'язкових проміжних захистів, презентацій на етапі збору даних та усних співбесід за результатами кожного розділу, що дозволяє переконатися в реальному авторстві ідей.

4. *Принцип етичної підтримки та просвіти*. Замість каральних функцій, університетські центри забезпечення якості освіти мають розробляти гайдлайни та проводити тренінги з етичного промпт-інжинірингу. Мета –сформувати у здобувачів розуміння, що ГШІ є інструментом підсилення інтелекту, а не способом уникнення навчання.

Впровадження зазначених принципів у локальні нормативні акти закладів вищої освіти створить передумови для формування безпечного та прозорого освітнього середовища, в якому використання генеративних технологій регулюватиметься зрозумілими та справедливими правилами. У такому середовищі технологічний прогрес не становитиме загрози довірі до наукового ступеня та якості підготовки фахівців, оскільки чіткі механізми контролю запобігатимуть некритичному делегуванню інтелектуальної праці штучному інтелекту. Натомість ГШІ стане каталізатором оновлення академічної культури, сприятиме розвитку нових форм критичного

мислення та підготує здобувачів освіти до професійної діяльності в умовах цифрової трансформації суспільства.

Висновки. Аналіз етичних вимірів використання ГШІ в освітньому процесі підтверджує необхідність докорінного переосмислення класичного поняття авторства. Традиційна індивідуальна монополія на створення наукового тексту нині все частіше поступається місцем моделі гібридної співтворчості. Ключовим критерієм нової цифрової парадигми академічної якості стає особиста інтелектуальна відповідальність дослідника за зміст і достовірність алгоритмічно згенерованого продукту. Головна педагогічна загроза при цьому пов'язана не стільки з технологічним прогресом як таким, а з імовірною втратою здобувачами освіти когнітивної автономії.

Ефективне розв'язання наявних етичних дилем можливе через упровадження стратегії «радикальної прозорості». Вона передбачає трансформацію статусу нейромереж із прихованого засобу фальсифікації результатів у легітимний інструмент наукового методу, що підлягає обов'язковому декларуванню. Відповідно, інституційна політика закладів вищої освіти має змістити фокус із технічного пошуку ознак ШІ-генерації на цілеспрямований розвиток критичного мислення та етичної свідомості майбутніх фахівців. Таким чином пропонується стимулювати здобувачів до виваженого та самостійного вибору цифрових засобів пізнання.

Перспективи подальших наукових розвідок вбачаються, на сам перед, у розробці галузевих стандартів використання ШІ, адаптованих до специфіки різних напрямів підготовки. Особливої уваги потребує аналіз впливу алгоритмічних систем на тривалу динаміку формування професійних компетентностей. Пріоритетним напрямом і нині залишатиметься створення надійної та універсальної методології «цифрового менторства», здатної забезпечити дієвим інструментарієм для супроводу здобувачів у сучасній гібридній реальності академічного письма

Література:

1. Floridi L. AI as Agency Without Intelligence: on ChatGPT, Large Language Models, and Other Generative Models. *Philosophy & Technology*. 2023. Vol. 36, № 1. P. 15. DOI: <https://doi.org/10.1007/s13347-023-00621-y>
2. Al-Chaer E. D. Mind the Algorithm: Charting a Responsible Course for AI in Higher Education. *Higher Education in the Arab World: Artificial Intelligence*. Cham : Springer Nature Switzerland, 2026. P. 45–84. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-031-99068-7_3
3. Memarian B., Doleck T. Fairness, Accountability, Transparency, and Ethics (FATE) in Artificial Intelligence (AI) and higher education: A systematic review. *Computers and Education: Artificial Intelligence*. 2023. Vol. 5. P. 100152. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.caeai.2023.100152>
4. Стасюк О. Л., Хомік О. М., Ліщук-Торчинська Т. П., Тарасюк Л. М. Формування академічної доброчесності як професійної компетентності здобувачів

освіти в умовах закладу вищої освіти. *Педагогічна Академія: наукові записки*. 2025. № 20. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.16763803>

5. Антонюк Н., Пушкар Н. Академічна доброчесність у вітчизняному освітньому просторі: причини порушення і шляхи формування. *Acta Paedagogica Volyniensis*. 2022. № 1. С. 10–16. DOI: <https://doi.org/10.32782/apv/2022.1.2.2>

6. Verhoef A. H., Fourie M., Janse van Rensburg Z., Louw H., Erasmus M. The enhancement of academic integrity through a community of practice at the North-West University, South Africa. *International Journal of Educational Integrity*. 2022. Vol. 18, № 18. DOI: <https://doi.org/10.1007/s40979-022-00115-y>

7. Cotton D. R. E., Cotton P. A., Shipway J. R. Chatting and cheating: Ensuring academic integrity in the era of ChatGPT. *Innovations in Education and Teaching International*. 2023. Vol. 61, № 2. P. 228–239. DOI: <https://doi.org/10.1080/14703297.2023.2190148>

8. Baidoo-Anu D., Ansah L. O. Education in the era of generative artificial intelligence (AI): Understanding the potential benefits of ChatGPT in promoting teaching and learning. *Journal of AI*. 2023. Vol. 7, № 1. P. 52–62. DOI: <https://doi.org/10.61969/jai.1337500>

9. Ajevski M., Barker K., Gilbert A., Hardie L., Ryan F. ChatGPT and the future of legal education and practice. *The Law Teacher*. 2023. Vol. 57, № 3. P. 352–364. DOI: <https://doi.org/10.1080/03069400.2023.2207426>

10. Lund B. D., Wang T., Mannuru N. R. et al. ChatGPT and a new academic reality: Artificial Intelligence–written research papers and the ethics of the large language models in scholarly publishing. *Journal of the Association for Information Science and Technology*. 2023. Vol. 74, № 5. P. 570–581. DOI: <https://doi.org/10.1002/asi.24750>

11. Шевчук А. В. Феноменологія постправди в умовах глобалізації: алгоритмічна ізоляція та криза верифікації знань. *Міжнародна науково-практична конференція «Перспективи розвитку науки, освіти і суспільства в Україні та світі»*. 2026. С. 127–128. URL: <https://eprints.zu.edu.ua/46525/1/1.pdf>

12. Kotsis K. T. Redefining scientific authorship in the age of AI: Challenges for editors and institutions. *European Journal of Innovative Studies and Sustainability*. 2025. Vol. 1, № 5. P. 23–33. DOI: [https://doi.org/10.59324/ejiss.2025.1\(5\).03](https://doi.org/10.59324/ejiss.2025.1(5).03)

13. Bean E., Burleigh C., Haskell C., Burris-Melville T., Payne J., Pathak B. Eavesdropping on UNESCO AI policy, leadership, and ethics. *Journal of Leadership Studies*. 2025. Vol. 18, № 4. P. 98–110. DOI: <https://doi.org/10.1002/jls.70007>

14. UNESCO. Guidance for generative AI in education and research. Paris : UNESCO Publishing, 2023. 48 p. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000386693>

References:

1. Floridi, L. (2023). AI as Agency Without Intelligence: on ChatGPT, Large Language Models, and Other Generative Models. *Philosophy & Technology*, 36(1), 15. <https://doi.org/10.1007/s13347-023-00621-y>

2. Al-Chaer, E. D. (2026). Mind the Algorithm: Charting a Responsible Course for AI in Higher Education. In *Higher Education in the Arab World: Artificial Intelligence* (pp. 45–84). Cham: Springer Nature Switzerland. https://doi.org/10.1007/978-3-031-99068-7_3

3. Memarian, B., & Doleck, T. (2023). Fairness, Accountability, Transparency, and Ethics (FATE) in Artificial Intelligence (AI) and higher education: A systematic review. *Computers and Education: Artificial Intelligence*, 5, 100152. <https://doi.org/10.1016/j.caeai.2023.100152>

4. Stasiuk, O. L., Khomik, O. M., Lishchuk-Torchinska, T. P., & Tarasiuk, L. M. (2025). Formuvannia akademichnoi dobrochesnosti yak profesiinoi kompetentnosti здобувачів освіти в умовах закладу вищої освіти [Formation of Academic Integrity as a Professional Competence of Students in the Conditions of a Higher Education Institution]. *Pedahohichna Akademiia: naukovy zapysky*, 20. <https://doi.org/10.5281/zenodo.16763803> [in Ukrainian].
5. Antoniuk, N., & Pushkar, N. (2022). Akademichna dobrochesnist u vitchyznianomu osvitnomu prostori: prychny porushennia i shliakhy formuvannia [Academic Integrity in the National Educational Space: Causes of Violation and Ways of Formation]. *Acta Paedagogica Volyniensis*, 1, 10–16. <https://doi.org/10.32782/apv/2022.1.2.2> [in Ukrainian].
6. Verhoef, A. H., Fourie, M., Janse van Rensburg, Z., Louw, H., & Erasmus, M. (2022). The enhancement of academic integrity through a community of practice at the North-West University, South Africa. *International Journal of Educational Integrity*, 18(18). <https://doi.org/10.1007/s40979-022-00115-y>
7. Cotton, D. R. E., Cotton, P. A., & Shipway, J. R. (2023). Chatting and cheating: Ensuring academic integrity in the era of ChatGPT. *Innovations in Education and Teaching International*, 61(2), 228–239. <https://doi.org/10.1080/14703297.2023.2190148>
8. Baidoo-Anu, D., & Ansah, L. O. (2023). Education in the era of generative artificial intelligence (AI): Understanding the potential benefits of ChatGPT in promoting teaching and learning. *Journal of AI*, 7(1), 52–62. <https://doi.org/10.61969/jai.1337500>
9. Ajevski, M., Barker, K., Gilbert, A., Hardie, L., & Ryan, F. (2023). ChatGPT and the future of legal education and practice. *The Law Teacher*, 57(3), 352–364. <https://doi.org/10.1080/03069400.2023.2207426>
10. Lund, B. D., Wang, T., & Mannuru, N. R. (2023). ChatGPT and a new academic reality: Artificial Intelligence–written research papers and the ethics of the large language models in scholarly publishing. *Journal of the Association for Information Science and Technology*, 74(5), 570–581. <https://doi.org/10.1002/asi.24750>
11. Shevchuk, A. V. (2026). Fenomenolohiia postpravdy v umovakh hlobalizatsii: alhorytmichna izoliatsiia ta kryza veryfikatsii znan [Phenomenology of Post-truth in the Context of Globalization: Algorithmic Isolation and the Crisis of Knowledge Verification]. *Proceedings of the International Scientific and Practical Conference "Perspectives for the Development of Science, Education and Society in Ukraine and the World"* (pp. 127–128). <https://eprints.zu.edu.ua/46525/1/1.pdf> [in Ukrainian].
12. Kotsis, K. T. (2025). Redefining scientific authorship in the age of AI: Challenges for editors and institutions. *European Journal of Innovative Studies and Sustainability*, 1(5), 23–33. [https://doi.org/10.59324/ejiss.2025.1\(5\).03](https://doi.org/10.59324/ejiss.2025.1(5).03)
13. Bean, E., Burleigh, C., Haskell, C., Burris-Melville, T., Payne, J., & Pathak, B. (2025). Eavesdropping on UNESCO AI policy, leadership, and ethics. *Journal of Leadership Studies*, 18(4), 98–110. <https://doi.org/10.1002/jls.70007>
14. UNESCO. (2023). *Guidance for generative AI in education and research*. Paris: UNESCO Publishing. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000386693>

Дата першого надходження статті до видання: 12.02.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 28.02.2026